

A fenntartható gazdálkodás a lakosság értékrendjében

SZERZŐK: dr. Ásványi Katalin egyetemi adjunktus, PhD/BCE Marketing és Média Intézet, Turizmus Központ; Marjainé dr. Szerényi Zsuzsanna egyetemi docens, tanszékvezető, PhD/BCE Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék; dr. Zsóka Ágnes egyetemi docens, PhD/BCE Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék

A fenntartható fejlődés fontos szerepet tölt be a helyi kötődések és együttműködések kialakulásában, ugyanakkor a károk megelőzésében és az esetleges problémák megoldásában is segítséget nyújt.

Kutatásunk során többek között arra kerestük a választ, hogyan viszonyul a helyi lakosság a fenntartható fejlődéshez és gazdálkodáshoz. Ezt fókuszcsoporthoz vizsgálatot [Q-módszerrel] mértük fel. A kutatást az ún. WateRisk-projekt keretében hajtottuk végre, amely 2009–2011 között zajlott.¹ A cikk alapjául szolgáló elemzés a globális klímaváltozás következményeinek és az azokhoz történő alkalmazkodás módjainak kérdéskörét is vizsgálja az egy adott településen [Nagykörűben] élők szemszögéből.

Elméleti háttér

A fenntartható fejlődés fogalmát először az 1987-es Bruntland-jelentésből [Közös jövőnk] ismerhettük meg, azóta számos szerző, köztük magyarok is, igyekezett a definíciót közelebb hozni a gyakorlati élethez. A nemzetközi környezetpolitika már régen felismerte a helyi közösségek szerepét a fenntartható fejlődésben, lásd például az EU 6. Környezetvédelmi Akcióprogramját vagy az ENSZ 1992-es Rio de Janeiro-i világkonferenciájának egyik hozadékaként kiadott Agenda 21 elnevezésű dokumentumot [Harangozó-Zilahy, 2012, 45–62]. Tehát a helyi közösségek tagjainak cselekvései, gondolkodásmódja, a jövőjük figyelembevételére elengedhetetlen a globális eredmények eléréséhez [Kocsis, 2014, 103–114].

A helyi lakosság, illetve a helyi közösségek fenntartható fejlődéshez való viszonyának vizsgálata azért is kiemelkedően fontos, mert szorosan kapcsolódik más területek [a vállalati szektor, illetve a teljes gazdaság] fenntarthatóságához [Harangozó, 2008, 38–50].

A Q-módszer módszertani háttere

A kutatáshoz az ún. Q-módszert használtuk, amelyet Stephenson [1953] fejlesztett ki az emberi szubjektivitás szisztematikus vizsgálatának céljából.

A Q-módszertan fő célja, hogy egy adott témával kapcsolatos véleményekből típusokat képezzen, amihez kvantitatív elemzési technikákat vesz igénybe. Voltaképpen egy „fordított” faktoranalízist végez, amelynek során a válaszadók kerülnek faktorokba véleményük hasonlósága és különbözősége alapján. A módszer nem követeli meg a kvantitatív elemzések megbízhatóságához szükséges mintanagyságot, illetve reprezentativitást, ezzel egyidejűleg nem alkalmas reprezentatív típusképzésre, csak tipikus véleményformák előállításával segíti a kutatót az alakfelismerésben. A vizsgálatba viszonylag kevés, általában 10–50 személyt vonnak be, akiket meghatározott kritériumok alapján választanak ki. Jellegzetességei miatt a Q-módszer hidat képez a kvalitatív és a kvantitatív kutatási eljárások között, kombinálva mindkét kutatási forma előnyeit [Brown, 1996, 561–567].

A Q-módszer tehát „olyan innovatív eljárás a társadalomtudományokban, amely mind a kvantitatív, mind a kvalitatív kutatások kiegészítője lehet” [Brown, 1993, 91–138, idézi: Hofmeister-Tóth, 2005, 12].

A fenntarthatóság feltételei és a Q-módszer állításainak kapcsolata

A helyi közösségek a változásokhoz, a fenntarthatóság kérdésköréhez eltérő módon vi-

szonyulnak. Alkalmazkodóképességük, egyéni habitusuk különbözőségeiből fakadóan válaszaik is eltérőek. A fenntartható fejlődés egyik sokat hangoztatott aspektusa az emberek megtartása eredeti lakóhelyükön. Ebből kifolyólag a kutatás célja az volt, hogy felmérje az árvízzel, belvízzel, illetve aszályllyal sújtott területeken élő emberek: 1] kötődését a lakóhelyükhöz; 2] hozzáállását a helyi együttműködéshez, integrációhoz, a saját tulajdonhoz, megélhetéshez; 3] véleményét a gazdálkodási kérdésekkel kapcsolatban; valamint 4] viszonyulását az őket körülvevő természeti környezethez. Cél továbbá megismerni az emberek véleményét arról, 5] mit hajlandók személyesen tenni, miben látják a saját, illetve mások felelősségét; 6] milyen veszélyeket fenyegetéseket érzékelnek; 7] milyen időtávon gondolkodnak; és 8] milyen megoldási technikákat látnak a vízzel kapcsolatos, illetve az egyéb helyi problémákra.

A kutatás során kialakított 46 állítást a résztvevő személyek egy –5-től +5-ig terjedő skálán értékelték, aszerint, mennyire értenek egyet az adott állítással [egymáshoz viszonyítva az állításokat], a kötött kiosztás módszerének megfelelően [lásd 1. táblázat].

1. táblázat. Az állítások elrendezése a kötött kiosztás alapján

-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5
[2 db]	[3 db]	[4db]	[5db]	[6db]	[6db]	[6db]	[5db]	[4db]	[3 db]	[2 db]

Forrás: Saját szerkesztés

A faktorok összsképe a fenntarthatóság szempontjából

Az egyes témakörök faktoronkénti vizsgálatát két részre bontottuk: külön értékeltük a pozitív és a negatív jelentéstartalommal bíró állításokat. A 2. táblázatban + és - jellel jelöltük, hogy az adott faktor hogyan viszonyul az egyes témakörökhöz. A + jel a fenntarthatóság szempontjából megfelelő hozzáállást, a - jel a nem fenntartható viszonyulást jelenti. A jelek számával pedig az attitűd erősségét fejeztük ki, vagyis a +++ azt jelzi, hogy a faktor fenntartható módon gondolkodik az adott témakörben.

Az 1. faktor gondolkodik a leginkább fenntartható módon a megadott témakörökben. A cselekvést tartja a legkevésbé fontosnak, ami arra utal, hogy még ez a csoport sem látja át az egyéni felelősség és cselekvés fontosságát. Ők az egyedüliek, akik a gazdálkodási kérdések tekintetében teljes mértékben fenntartható módon gondolkodnak. A fenntarthatósághoz való igen erős hozzáállásuk alapján *jövőorientáltaknak* nevezzük őket. Az 5. faktorba tartozók számára a helyi kötődés az egyik legfontosabb tényező, ugyanakkor a vízzel kapcsolatos problémák megoldását is jól látják, illetve a veszélyeket illetően is fenntartható a hozzáállásuk; összességében az *értéktörzők* elnevezést alkalmazhatjuk rájuk. A 3. faktor az egyetlen, amelyik a cselekvés témakörben megfogalmazott állítások alapján fenntartható attitűddel rendelkezik. A *cselekvők* elnevezés illik a faktorra. A 2. faktornál a helyi kötődéshez kapcsolódó állítások kerültek leginkább a pozitív tartományba, ezért őket *helyi kötődésűeknek* nevezzük. A 4. faktor tagjai eléggé határozottan - de nem feltétlenül fenntarthatóan - foglaltak állást több kérdésben is, ezért őket az *elképzeléseikhez ragaszkodóknak* hívjuk. A 6. faktor gondolkodik a legkevésbé fenntartható módon, bár a helyi kötődés és együttműködés szempontjából ez a csoport is a fenntarthatósági elveket követi, de minden egyéb tématerületen fordítva látja a helyzetet, vagy nem egységes a véleménye a pozitív és negatív állítások alapján, ezért őket *ambivalenseknek* nevezzük.

Következtetések, összegzés

A nagykörűi lakosság fenntarthatósághoz való hozzáállásának összképét az összes kitöltő által kialakított sorrend alapján mutatjuk be. Az összes válaszadó preferencia-sorrendje alapján a program készít egy összesített sorrendet, amelyből az egyes témakörökre vonatkozóan a pozitív és negatív tartalmú állításokhoz tartozó értékeket átlagolva megvizsgáltuk, milyen a kitöltők viszonyulása a te-

2. táblázat. A faktorok értékelése az egyes témakörökben fenntarthatósági szempontból

Témakör/Faktor	1. faktor	2. faktor	3. faktor	4. faktor	5. faktor	6. faktor	Össz-kép
helyi kötődés [+]	++	+++	+	+	++	+	0,110
helyi kötődés [-]	+	+	+++	+	+++	+++	-0,430
helyi együttműködés [+]	++	+	--	++	++	++	0,426
helyi együttműködés [-]	++	--	+++	-	--	+++	-1,490
gazdálkodási kérdések [+]	+	--	++	--	-	-	-0,197
gazdálkodási kérdések [-]	++	++	-	+++	+++	-	0,120
természeti környezet [+]	++	++	++	+	+	+	1,100
természeti környezet [-]	++	-	+	--	-	--	0,590
cselekvés [+]	--	--	+	-	-	--	-0,455
cselekvés [-]	+	+++	+	+++	++	-	0,127
veszélyek [+]	+	+	+++	-	+	--	-0,573
veszélyek [-]	+++	+	++	++	+	++	-0,876
időtáv [+]	+++	+++	+++	++	+++	++	0,680
időtáv [-]	--	-	-	-	--	-	0,410
megoldás [+]	++	-	-	++	+	-	-0,248
megoldás [-]	+	-	---	-	++	---	1,275

Forrás: Saját szerkesztés

rületekhez a fenntarthatóság szempontjából. A 2. táblázat utolsó oszlopa szemlélteti ennek eredményét: szürkével jelöltük, amennyiben a lakosok hozzáállása a fenntarthatósági szempontoknak megfelelő volt.

Összességében az állapíthatjuk meg, hogy a nagykörűi lakosság a helyi kötődés és együttműködés tekintetében egységesen pozitív hozzáállást mutat, az ehhez kapcsolódó állításokat fenntarthatósági szempontból megfelelő helyre helyezték. Szintén egységes, viszont nem fenntartható elveket mutat a vízzel kapcsolatos problémák megoldásához való viszonyulásuk, a gazdálkodási kérdésekhez való hozzáállásuk és az egyéni cselekvési hajlandóságuk. Jellemzően nem érzik az egyéni felelősséget, inkább másra hárítják, és jobban hisznek az együttműködésben. A természeti környezet értékét látják, ugyanakkor saját céljaikra is felhasználják. Felismerik, hogy a víz okozta károk igen súlyos következményekkel járhatnak, ugyanakkor azok megelőzéséért mégsem tesznek igazán. Tudják, hogy hosszú távon kell gondolkodni, viszont rövid távon is fontosnak tartják a megtérülést.

A nagykörűi lakosság fenntarthatósághoz kapcsolódó viszonyáról a Q-módszer igen átlátható képet mutat. Fel tudtuk mérni, mely témakörökben gondolkodnak fenntartható módon az emberek, és melyek azok, amelyekben nem értenek egyet a fenntarthatósági elvekkel. Jelen tanulmány lehetőséget biztosított a téma feltárására, a későbbiekben azonban szükség lenne további kutatásra is

arra vonatkozóan, milyen módon lehetne javítani a lakosság fenntartható gondolkodásán.

JEGYZETEK

1 A projektet az NKTH finanszírozta [TECH-08-A4/2-2008-0169].

IRODALOMJEGYZÉK

Brown, S. R. [1993]: **A primer on Q Methodology**. In: *Operant Subjectivity*, 16., 91-138.

Brown, S. R. [1996]: **Q Methodology and Qualitative Research**. In: *Qualitative Health Research*, 6. 4., 561-567.

Harangozó G. [2008]: **A környezeti teljesítményértékelés módszerei**. Vezetéstudomány, 2008/2., 38-50.

Harangozó G., Zilahy Gy. [2012]: **A civil szervezetek szerepe a vállalatok tevékenységének fenntarthatóbbá válásában**. *Civil Szemle*, 9. évf. 1., 45-62. ISSN 1786-3341

Hofmeister-Tóth Á. [2002]: **Application opportunities of Q methodology in marketing research**. [In Hung.] Study workshop, Budapest: Corvinus University of Budapest, Department of Marketing Research and Consumer Behavior, 8-12.

Kocsis T. [2014]: **Is the Netherlands sustainable as a global-scale inner-city?** *Intenscoping spatial sustainability*. *Ecological Economics*, 101, 103-114.

Stephenson, W. [1953]: **The study of behavior: Q-technique and its methodology**. Chicago, University of Chicago Press, 479-480.